

Evje og Hornnes kommune

Handlingsplan for arbeid med vennskap og inkludering i barnehagen

Vedtatt i administrativt vedtak sak nr.216/2016
Justert i administrativt vedtak sak nr. 162/2017

Inkluderende barnehagemiljø

Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Lek, omsorg, læring og danning skal sees i sammenheng.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for felleskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. (Lov om barnehage § 1. Formål, tredje ledd.)

Barnehagen skal være en trygg og god arena for barn, og det er voksnes ansvar å sørge for denne tryggheten. I dette ligger en forpliktelse til å gjøre det vi kan for at alle barn skal ha det bra i barnehagen, og at barn skal få en barndom uten krenkelser som mobbing, vold, trakassering og diskriminering.

Fravær av krenkelser og mobbing er viktig for at barnehagen skal være et godt sted for omsorg, lek, læring og danning for alle barnehagebarn (Høiby & Trolle 2012).

Barnehagen har en viktig samfunnsoppgave i tidlig forebygging av krenkelser, mobbing og diskriminering.

Alle som arbeider i barnehagen må arbeide for at mobbing og krenkende atferd ikke skal forekomme.

Nulltoleranse for mobbing og krenkende atferd er hele barnehagens ansvar.

Innledning

Handlingsplan for arbeid med vennskap og inkludering i barnehagen er en fagplan i kommunens planstrategi. Målgruppe for er personalet i den enkelte barnehage og barnehagesektoren i Evje og Hornnes kommune.

Planen er utarbeidet med bakgrunn i et felles samarbeidsprosjekt mellom barnehagene og skolene, SAMBA- prosjektet, som ble avsluttet i 2004. Samt sosial handlingsplan for barnehagene og skolene for perioden 2004-2008, og handlingsplan for arbeid mot mobbing i barnehagen, vedtatt i administrativt vedtak sak nr.10/2012.

Innhold i handlingsplanen tar utgangspunkt i lov om barnehage og forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, samt gjeldende forskning om temaet vennskap, inkludering og forebygging av krenkelser og mobbing i barnehagen.

Formål er en felles handlingsplan for arbeidet med en inkluderende barnehage som fremmer barns helse, trivsel, trygghet og mestring, og at barnehagen legger til rette for at alle barn skal oppleve inkludering og deltakelse i fellesskap, lek og læring i barnehagen.

Planen består av tre deler:

- Del I: Vennskap og inkludering i barnehagen, som har fokus på det forebyggende arbeid i barnehagen
- Del II: Tiltak ved mobbing i barnehagen, som har fokus på hva barnehagen skal gjøre når mobbing og krenkende atferd skjer
- Del III: Implementering og kvalitetssikring, som viser hvem som har ansvar for implementering av planen i den enkelte barnehage og for kvalitetssikring.

Handlingsplanen er retningsgivende for barnehagens arbeid med vennskap og inkludering, men det er de voksnes holdninger, sensitivitet, kunnskap og handlinger som avgjørende for realisering av den inkluderende barnehagen.

Personalet skal være rollemodeller i barnehagen, og ha et bevisst forhold til sin rolle. Det er alltid de voksnes ansvar å gi støtte og veiledning slik at alle barn opplever tilhørighet, og at de får være en del av leken og fellesskapet.

Barnehagen skal være en lærende organisasjon slik at den er rustet til å møte nye krav og utfordringer. Kvalitetsutvikling i barnehagen innebærer en stadig utvikling av personalets kompetanse.

I barnehagen må det legges til rette for jevnlig refleksjon og evaluering av egen praksis, holdninger og verdier, slik at alle i personalet har et bevisst forhold til egne holdninger og kompetanse i arbeidet med å legge til rette for lek og inkludering av alle barn.

Del I: Vennskap og inkludering i barnehagen

1. Mål for barnehagens arbeid.

Lov om barnehage § 1, tredje ledd:

«Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.»

Lov om barnehage, § 2 om barnehagens innhold, fjerde ledd:

«Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.»

Lov om barnehage § 3, Barns rett til medvirkning, første ledd:

«Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.»

Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver utdyper personalets ansvar for å ivareta barns behov for omsorg og lek, fremme danning, læring, vennskap og fellesskap. I arbeidet med å fremme vennskap og fellesskap skal personalet

- støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan få leke med andre, oppleve vennskap og lære å beholde venner.
- Samtale om normer for samhandling og invitere barna til å utforme normer for samhandling i fellesskap
- Støtte barna i å ta andres perspektiv, se en sak fra flere synsvinkler og reflektere over egne og andres følelser, opplevelser og meninger
- Støtte barna i å sette egne grenser, respektere andres grenser og finne løsninger i konfliktsituasjoner
- forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre.

Barnehagen skal bidra til at alle barn som går i barnehage får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek, samt være en forberedelse til aktiv deltakelse i samfunnet og bidra til å legge grunnlaget for et godt liv. Personalet skal sørge for at barnehagen er et inkluderende fellesskap og legge til rette for at barn kan bidra i egen og andres læring, synliggjøre og fremme mangfold og ulikhet som grunnlag for opplevelser, utforskning og læring.

Hovedmål for barnehagesektoren:

- Alle barn i barnehage skal oppleve inkludering og deltakelse i fellesskap, lek og læring i barnehagen.
- Alle barn i barnehage skal ha et trygt og godt fysisk og psykososialt omsorgsmiljø som fremmer helse, trivsel, trygghet og læring
- Alle barn i barnehage skal få oppfylt sine rettigheter til medvirkning og medbestemmelse
- Alle skal oppleve at de hører til i barnehagens fellesskap

Delmål:

- Personalet har et ansvar for at alle barn i barnehagen blir inkludert i trygge og gode fellesskap

- Personalet har et ansvar for at alle barn opplever inkludering og deltakelse i fellesskap, lek og læring i barnehagen
- Personalet i barnehagen skal opptre som tydelige voksne og være gode rollemodeller overfor barn og unge
- Personalet skal skape et inkluderende barnehagemiljø som har nulltoleranse for mobbing og krenkende atferd
- Personalet i barnehagen skal ha gode ferdigheter i forebygging og håndtering av mobbing og krenkende atferd
- Alle barnehagene har et godt samarbeid med foreldrene, og sikrer foreldre og foresatte medvirkning og medbestemmelse i barnehagen.

2 .Begrepsavklaring mobbing i barnehagen

Fra [«Hele barnet- hele løpet; Mobbing i barnehagen»](#) Forskningsrapport 2015.

«Mobbing er det motsatte av å høre til» (Ingrid Lund 2016).

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i fellesskapet, og muligheten til medvirkning »(Lund, Helgeland & Kovac, 2017).

«Mobbing er dårlige erfaringer som involverer flere. Det er der barn utsettes for gjentatte negative erfaringer og der barn utfører handlinger som oppleves negativt overfor andre. Hele barnehagens utviklings- og læringsmiljø blir preget av mobbing. Når mobbing skjer, er det noen voksne som ikke ser.» Fra Lund,I. & Helgeland,A.(2016): Mobbing i barnehagen. Anerkjennelse som forebygging.

Inkludering

Inkludering handler om:

- Å øke fellesskapet
- Deltakelse i fellesskapet – at alle skal gi og få fra det samme fellesskapet
- Øke demokratiseringen – medvirkning og at alle opplever at deres stemme blir hørt
- Øke utbytte for den enkelte - retten til læring for alle

Inkludering innebærer å sikre fellesskap, deltakelse, medvirkning og utbytte for alle barn uavhengig av kategoriseringer, diagnoser og bakgrunn. Inkludering er å tilpasse det pedagogiske tilbudet til alle barn og deres forutsetninger, ingenting skal tilpasses inkluderingen. Det innebærer at inkludering er rammen for en likeverdig og tilpasset tilbud (Haug, P. 2014).

Systemperspektiv og systemisk forståelse

Systemperspektivet er et samlebegrep på flere teorier som vektlegger at det enkelte individ er i interaksjon/samspill med ulike sosiale systemer (Nordahl, T. 2005). Fellestrekket i sosial systemteori er at aktører deltar i et system der den enkelte påvirker helheten og selv blir påvirket av denne helheten (Eide & Eide 2000). Ut fra systemperspektivet er det helheten og samspillet med omgivelsene som er problemskapende, ikke individet alene.

En systemisk forståelse av handlinger og atferd innebærer derfor at det foregår en interaksjon mellom omgivelsene og det enkelte individ.

Systemteoretisk tilnærming innebærer at vi flytter fokus fra individet til miljøet/ sammenhengen barnet lever i, og ser barnet i samspill med de ulike sosiale systemene som barnet er en del av. Vi jobber med faktorene rundt barnet og tiltak settes inn for å rette opp ubalanser (Bateson). I det ligger å mobilisere flest mulig innsatsområder rundt barnet som kan bidra til å løse barnets utfordringer.

Barnehagens arbeid mot mobbing og krenkende atferd

Barnehagens plikt i forhold til mobbing er å

- Forebygge
- Stoppe
- Følge opp

Forebygging handler om

- Skriftlige planer i den enkelte barnehage om hvordan barnehagen arbeider forebyggende, stopper og følger opp mobbing og andre krenkelser
- Tydelig og varm ledelse på alle nivå
- Kontinuerlig arbeid med sosial og emosjonell kompetanse, både i forhold til barn og voksne i barnehagen
- Samarbeid med foreldre som er preget av respekt, åpenhet og vilje og mot til å gå inn i utfordrende tematikk.

Stoppe handler om

- stopp handlingen(e)
- undersøk hva som har skjedd
- meld fra til styrer

Alle som arbeider i barnehagen har ansvar for å stoppe, undersøke og melde fra om mobbing og krenkende atferd.

Styrer

- alltid ta den/de historier som rapporteres på alvor
- Undersøke
- Handle: tiltak som virker slik at den/ de som mobbes ikke mobbes lenger
- Oppfølging og evaluering

Følge opp handler om

- Å følge opp mobbingen, også etter at mobbingen har funnet sted
- Oppfølging alltid i samarbeid med barn og foreldre, og eventuelt andre hjelpetjenester som PP-tjenesten og helsetjeneste.

3. Systematisk og forebyggende arbeid i barnehagen

Barnehagen må legge vekt på systematisk og forebyggende arbeid der alle barn lærer å bli gode venner, og venner som kan inngå i et forpliktende samvær med alle barn i gruppen og i barnehagen (Høiby & Trolle 2012)

3.1. Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg

Utgangspunkt er rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og barnehagens ansvar for å ivareta barns behov for omsorg.

Mål:

- Alle barn i barnehage skal ha et trygt og godt fysisk og psykososialt omsorgsmiljø som fremmer helse, trivsel, trygghet og læring
- Barn i barnehage skal få oppfylt sine rettigheter til medvirkning og medbestemmelse
- Alle skal oppleve at de hører til i barnehagens fellesskap
- Barnehagen fremmer demokrati og likestilling og motarbeider alle former for diskriminering

Tiltak:

- Fokus på inkluderingens objekt, dvs. hva må endres i vår pedagogiske praksis for at barn skal ha det godt der
- Barnehagen arbeider systematisk og bevisst med å utvikle barnas gode fellesskap og forebygge mobbing.
- Barnehagen skal arbeide kontinuerlig med å støtte og utvikle enkeltbarns og barnegruppens sosiale ferdigheter.
- Barnehagen utarbeider regler for hvordan barn og voksne skal ha det sammen i barnehagen.
- Voksne er veiledere og rollemodeller for barna i det daglige arbeidet i barnehagen og viser ønsket væremåte
- Barnehagene setter av tid til at barn kan knytte vennskap
- Alle barn får varierte samspillserfaringer
- Mobbing, diskriminering, utestenging, krenkelser og uheldige samspillsmønstre skal stoppes.
- Ivareta barns behov for fysisk omsorg, inkludert hvile og ro.
- Møte alle barn med åpenhet, varme og interesse og vise omsorg for hvert enkelt barn.

Sjekkliste angående miljøet i barnehagen:

- Er miljøet preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse og varme, eller preges det av mye erting, mobbing, krenkende atferd og kritiske kommentar til og om hverandre ?
- Er miljøet i hovedsak inkluderende, eller preges det ofte av ekskludering av enkeltbarn?
- Er samspillet barna imellom preget av klare sosiale hierarkier, eller av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?
- Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede over hverandres mestring, eller er miljøet snarere preget av prestasjonskrav og konkurrerende holdninger til hverandre ?

Sjekkliste angående de voksnes forhold til barna:

- Er voksne anerkjennende og støttende overfor barnas egne initiativ, eller mer preget av å gi beskjeder, formidle egne tanker og å kontrollere at barna følger reglene som er satt?

- Blir alle barna sett, hørt og tatt på alvor?
- Blir alle barn møtt med åpenhet, varme og interesse ?
- Er det noen som alltid blir sett og hørt mens andre gjerne blir oversett?
- Er det slik at noen barn stadig får positiv oppmerksomhet, mens andre ofte er gjenstand negativ oppmerksomhet?
- Er det blitt et mønster i at det er lettere å tro på bestemte barns forklaringer på konflikter og hendelsesforløp, enn på andres?
- Er det slik at alle de voksne tar initiativ til å snakke med og finne på ting med alle barna, eller der det de samme barna som personalet helst prater med ?
- Har de voksne bevissthet om forskjellen på humor og ironi ?

3.2. De voksnes ansvar

Mål:

- Personalet har et ansvar for at alle barn i barnehagen blir inkludert i trygge og gode inkluderende barnehagemiljø
- Personalet i barnehagen skal opptre som tydelige voksne og være gode rollemodeller overfor barn og unge
- Personalet i barnehagen skal ha kunnskap og gode ferdigheter i forebygging og håndtering av mobbing
- Personalet har ansvar for å etablere en god relasjon til det enkelte barn og relasjonen i barnegruppa, - har ansvar for stemningen
- Personalet skal skape et barnehagemiljø som har nulltoleranse for mobbing blant barn og voksne

Tiltak:

- **Ledelse som forebygging mot mobbing**
 - Klare forventninger fra dag en! Kommunisert til barn og foreldre
 - Klarhet i forhold til: Hva bestemmer jeg som voksen. Hva forhandler jeg om. Hva forhandler jeg ikke om.
 - Nulltoleranse for mobbing og krenkende atferd.
 - Hvordan vi snakker til hverandre. Turtaking.
 - Hvordan vi tar opp ting når vi ikke trives, når vi er misfornøyde eller fornøyde.
 - Klargjøre ansvaret for hverandre. Lojalitet kontra ”sladring”.
- **Kompetanseheving og bevisstgjøring i personalet**
 - Det settes av tid til informasjon og refleksjon om temaet på personalmøter og planleggingsdager.
 - Kompetanseheving der en vektlegger arbeid med voksenrollen. De voksne må se og lytte til barna. En varm og tydelig voksenrolle er nødvendig. Passivitet er svært uheldig.
- **Ansvarliggjøre voksne** (ansatte- foreldre- samfunnet for øvrig)
 - Hva skjer ?
 - Hva betyr det ?
 - Hva gjør vi med det ?
- Erting, mobbing og krenkende atferd skal stoppes øyeblikkelig
- Et barn som erter eller mobber, skal lære å stoppe når det blir sagt stopp.
- Et barn som erter eller mobber, skal hjelpes.

3.3. Anerkjennelse som forebygging

Mål:

- Personalet har en anerkjennende væremåte og holdning
- Barnehagen møter barna med tillit og respekt, og anerkjenner barndommens egenverdi
- Barnehagen bidrar til trivsel og glede i lek og læring, og er et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap.

I barnehagen er det alltid de voksne, personalet, som har ansvar for relasjonene. De voksne er rollemodeller, og barn trenger støtte og veiledning fra voksne for å finne ut hvordan de kan etablere vennskap, og hva de skal gjøre når konflikter oppstår.

Når barnet begynner i barnehagen er det personalet som skal legge til rette for at barnehagen er et trygt sted å være. Trygge voksne gjør det lettere for barn å kjenne seg trygge, og personalet må legge til rette for at barnehagen har et trygt handlingsrom der barn får lære å feile, prøve selv og utfordre egne grenser for hva de våger.

Anerkjennelse i barnehagen handler om det enkelte barns individuelle behov for omsorg, og mestring, og samtidig behovet for å være inkludert i fellesskapet.

«Anerkjennelse er når barnet erfarer at voksne gjør alt de kan for å ta barnets opplevelser, tanker og følelser på alvor – gjennom å lytte, forstå, akseptere, tolerere og bekrefte.» (Lund & Helgeland 2016)

Tiltak:

- Personalet er bevisst å se barnets ulike behov i ulike situasjoner
- Personalet involverer seg i arbeidet med et inkluderende fellesskap i barnehagen
- Personalet er forbilder og rollemodeller og viser gode handlingsalternativer for en inkluderende og anerkjennende væremåte
- Personalet legger til rette for at barnehagen er en øvelsesarena for følelsesarbeid gjennom bruk av for eksempel musikk og litteratur
- Organisering av barnehagen ivaretar at alle barn ved jevne mellomrom blir drøftet i forhold til trivsel og utvikling
- Tydelig ledelse og kommunikasjon med vekt på samarbeid med barn, mellom barn, mellom voksne og barn, mellom voksne i barnehagen og mellom personalet og foreldre.
- Personalet reflekterer over egen rolle, og driver et pågående holdningsarbeid i synet på barn, barns atferd og voksnes rolle i barnehagen
- Personalet har ansvar for å etablere en god relasjon til det enkelte barn og relasjonen i barnegruppa, - har ansvar for stemningen

3.4. Livsmestring og helse

Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barns trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge dette opp. (Fra forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, livsmestring og helse).

3.5.Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap

Grunnlaget ligger i forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, kapittel 3 barnehagens formål og innhold, barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap.

« Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Barns selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov». (Fra rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, kapittel 3 barnehagens formål og innhold).

Mål:

- Barnehagen skal støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan få leke med andre, oppleve vennskap og lære å beholde venner
- Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap

Tiltak:

- Lek, glede og humor – å kunne skille lek fra annen aktivitet, tolke lekesignaler, og å la seg rive med og føle glede, slappe av, spøke og ha det moro
- Personalets relasjonsbygging og perspektivtaking
- Støtte barnas selvfølelse, samtidig som barna skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov
- Støtte barna i å ta andres perspektiv, se en sak fra flere synsvinkler og reflektere over egne og andres følelser, opplevelser og meninger
- Støtte barnas initiativ til samspill
- Samtale om normer for samhandling og invitere barna til å utforme normer for samhandling i felleskap
- Støtte barna i å sette grenser, respektere andres grenser og finne løsninger i konfliktsituasjoner
- Selvkontroll – å kunne utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever turtaking, kompromisser og felles avgjørelser, og å takle konflikter
- Selvhevdelse - hvordan en kan hevde seg selv og egne meninger på en god måte , og tørre å stå imot gruppepress og bli med på lek og samtaler som allerede er i gang.
- Forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre.

3.5.Empati

Empati er noe av det viktigste i oppdragelsen. Begrepet blir brukt om evnen til å reagere med innleving og omsorg når noen i nærheten ikke har det godt. (Magne Raundalen)

Mål:

Barnehagen skal gi barn kunnskap og opplevelser slik at de kan sette seg inn i andre sin situasjon og vise omsorg når noen har det vondt.

Tiltak:

- Barna får øve seg på å vente på tur, høre etter, ta ordet, vise hensyn og hjelpe hverandre

- Barn og personalet bruker høflig og vennlig tale seg imellom og i forhold til andre de kommer i kontakt med
- Personalet er gode rollemodeller og forbilder for barna i forhold til å vise at vi bryr oss om hverandre, viser hensyn, inkluderer m.v.
- Personalet har ansvar for å etablere en god relasjon til det enkelte barn, og har ansvar for å skape den gode stemningen i relasjonen og i barnegruppa.
- Personalet bruker litteratur om emnet.
- Barnehagene har temauke om «Vennskap, likhet, ulikhet, mangfold» i samarbeid med barneskolene. Dette gjennomføres i uke 36. Materiell fra Utdanningsdirektoratet.

3.6. Observasjon som forebygging av mobbing

Lund & Helgeland(2016) skriver om observasjon som en metode der en tar noen valg i forhold til hvem som skal sette hva i forhold til enkeltbarn eller grupper av barn. De sier at for å avdekke mobbing er det viktig at personalet jobber aktivt med observasjon av hvordan barn trives og hvordan de er mot hverandre. Dette innebærer å observere når en er en del av en lek eller en aktivitet, eller en kan stå på utsiden av aktiviteten og observere.

I arbeidet med observasjon av samspillet barn- voksen, kan observasjonsskjema som er utarbeidet av Kari Pape benyttes. I observasjon av samspill barn- barn kan momenter fra observasjonsskjemaet Alle med brukes.

Fra Lund & Helgeland(2016) anbefaler vi å lage en plan for å observere samspill mellom barn både ute med fokus på:

- Observer de barna som leker ofte alene og/eller som « sviver» rundt fra den ene til den andre. Hvordan foregår samspillet? Hvem tar initiativ?
- Studer kommunikasjonen i de etablerte vennegruppene.
- Lytt til hvordan barna snakker til hverandre, og vær spesielt bevisst positiv og negativ kommunikasjon
- Observer spesielt de barna som viser en utagerende og/eller en innagerende atferd. Se på kommunikasjon mellom dem og de andre barna.

Tiltak:

- Personalet observerer samspill barn- barn, voksen- voksen og barn – voksen.
- Mobbing blant små barn forebygges ved at voksne er oppmerksomme på det enkelte barns trivsel og samværsmonster i barnegruppen
- Mobbing i barnehagen stoppes ved aktivt deltakende voksne som griper inn når det er nødvendig.
- Den voksne har ansvar for å etablere en god relasjon til det enkelte barn, og bygge gode relasjoner til alle barn i barnehagen

3.7. Barnehagens foreldresamarbeid

Mål:

- Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling (Lov om barnehage § 1 Formål)
- Barnehagen bygger inkluderende fellesskap
- Alle familier med barn i barnehagen er like høyt verdsatt
- Alle foreldre føler seg velkommen i barnehagen

Tiltak:

- Barnehagen arbeider med å bygge inkluderende fellesskap
- Barnehagen gir god informasjon om barnehagen når barnet begynner i barnehagen
- Barnehagen informerer hjemmene løpende om hva som skjer i barnehagen
- Personalet i barnehagen er vennlige i møte med foreldre
- Personalet er opptatt av inkludering, det vil si at alle barn skal ha en naturlig plass i barnegruppa
- Når barnehagen planlegger forandringer, blir foreldrene spurt om sitt syn
- Barnehagen oppfordrer foreldrene til å komme med forslag til innholdet i barnehagens virksomhet
- Når foreldre er urolig for sitt barns utvikling, vet de hvem i barnehagen de skal kontakte
- Foreldre kontakter barnehagen straks ved mistanke om at barnet utsettes for handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet
- Foreldrene er kjent med sine barns venner og deres foresatte
- Foreldre snakker ikke nedsettende om de andre barna/foreldrene/personalet i barnehagen
- Barnehagen oppfordrer foreldre til å ta medansvar for barnas daglige fellesskap
- Barnehagen samarbeider aktivt med foreldreråd og samarbeidsutvalg om en inkluderende barnehage

DEL II: TILTAK VED MOBBING I BARNEHAGEN.

Barnehagen skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre (Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver).

Mobbing og krenkende atferd i barnehagen skal stoppes ved aktivt deltagende voksne, som er oppmerksomme på barns trivsel og samhandling.

Nulltoleranse for mobbing er hele barnehagens ansvar.

TILTAK

- Tiltak må rettes både mot enkeltindivider, grupper og hele miljøet.
- Voksne må sette klare og forståelige grenser for hvilken oppførsel som er akseptabel
- Barn som blir mobbet og utsettes for krenkende atferd må ikke bli tillagt ansvaret. Det er ikke barnets skyld.
- Den voksne er bevisst seg selv som rollemodell, og har ansvar for å etablere en god relasjon til alle barn og for relasjonen i barnegruppa.

Før det eventuelt settes i verk tiltak rettet mot enkeltbarn, er det viktig å observere hvordan barna generelt er mot hverandre på avdelingen. Vurdering av voksnes atferd, relasjon og holdninger må også inngå i en analyse av miljøet.

Tiltaksplan når mobbing og krenkende atferd skjer i barnehagen

Tiltak	Ansvar	Gjennomført Sign og dato.
1 Den voksne som observerer mobbing og krenkende atferd griper inn og stopper atferden	Alle som arbeider i barnehagen	
2. Den som observerer mobbing og krenkende atferd informerer pedagogisk leder og styrer om hendelsen. Beskriv så konkret som mulig hva som har skjedd. - Hva har skjedd ? - Hvem er involvert - Hvordan har de voksne forholdt seg ? Styrer og pedagogisk leder har ansvar for planlegging og beslutning om videre oppfølging i saken.	Alle som arbeider i barnehagen	
3. Sett inn tiltak	Pedagogisk leder	
4. Foreldrene til den/de som blir mobbet og den/de som mobber blir informert og tatt med på råd	Pedagogisk leder	
5. Ukentlig evaluering av hvordan det går. Gjennomføres så lenge det er behov. Samtale med foreldre og barna	Pedagogisk leder	
6. Eventuelt videre tiltak.		
7. Ny evaluering etter et halvt år og eventuelt videre tiltak.		

Del III: Implementering og kvalitetssikring

Planen implementeres i den enkelte barnehage. Ansvar: styrer.

Nytillsatte og vikarer informeres om planen ved oppstart i barnehagen. Ansvar: styrer

Planen er fast tema i samarbeidsutvalget ved oppstart nytt barnehageår. Ansvar: styrer.
Samarbeidsutvalget kan komme med innspill til planen.

Planen oppdateres i tråd med gjeldende forskning om mobbing i barnehagen, og er årlig tema i styrernetverk. Ansvar: rådgiver oppvekst.

4.Litteratur

4.1. Litteratur for personalet

- Relasjonskompetanse i barnehagen. Marit Onshuus Lysebo og Elin Gullessen Bratt (Pedlex as 2017).
- Du og barnet. Om å skape gode relasjoner med barn. Anne-Lise Løvlie Schibbye og Elisabeth Løvlie (Universitetsforlaget 2017)
- Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet 2017).
- Mobbing i barnehagen. Anerkjennelse som forebygging. Ingrid Lund og Anne Helgeland (2016).Pedlex as.
- Implementering. Å omsette teorier, aktiviteter og strukturer i praksis. Pål Roland og Else Westergård (red 2015).Universitetsforlaget.
- Hele barnet- hele løpet; Mobbing i barnehagen. Forskningsrapport 2015. Av Ingrid Lund(red). Marianne Godtfredsen, Anne Helgeland, Dag Øystein Nome, Bobo Velibor Kovac og David Lansing Cameron.
- Kompetanseløft i barnehagen. Pål Roland m.fl. (2014).Universitetet i Stavanger & Være Sammen.
- Se barnet innenfra. Hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen. Ida Brandtzæg, Stig Torsteinson og Guro Øiestad (2013).Kommuneforlaget.
- Stopp ertingen. Arbeid med inkluderende miljøer i barnehagen. Høiby,H. & Trolle,A.(2012). Kommuneforlaget.
- Mobbing i barnehagen. Et hefte for deg som arbeider i barnehagen. Barne- og familiedepartementet Q-1067B
- Den synlige og usynlige mobbingen. Foredrag med Ingrid Lund,Universitetet i Agder, 1.desember 2010.
- Berit Bae : Det interessante i det alminnelige
- Jesper Juul: Det kompetente barn
- Jesper Juul: Fra lydighet til ansvarlighet
- Kari Lamer: Sosial kompetanse
- Kari Pape: Fra ord til handling- fra handling til ord.

4.2. Litteratur for barna

- Ingrid Lund: Mattias er alene.
- Tor Åge Bringsværd : Karsten liker å danse
Ruffen – sjøormen som ikke kunne svømme
- Tone Lie Bøttinger: Min storebror apen
- Paul Leer- Salvesen: Fy fabian
- Ann de Bode: det er alltid meg de skal ta
- Lena Klefelt : Otto og Joppa
- Mats Wänblad: Lilleving
- Ulf Nilsson: Den lille gutten og løven
- Per Christian Jersild: Hymir
- Gun- Britt Sundstrøm: Gutten i supermanddrakten"
- Else Færden: Den stygge drageungen
- Birgitta Stenberg: Billy og Sinte Lotta, Bjørn drar på landet
- Gunder Andersson: Martins sommer
- Trond Brønne: Petter og månen
- Eva Eriksson: Stures nya jacka

- Gunilla Bergström: Albert og udyret, Hvem kan redde Albert Åberg
- Ursula Kirchberg : Selim og Susanne
- Egon Mathiesen : Katten med de blå øyene
- Mette Cecilie Newth : Lille Skrekk